

עשרת ימי תשובה

לע"נ הגה"צ ר' יחזקאל אר"ה בהגה"צ ר' יהושע הורוביץ זצ"לה"ה

ע"ש מרדכי רבינו
מעל עשרת ימי תשובה
בשמיאות
הגה"מ רבי חיים סאיד הורוביץ שליט"א
אנדוקס דזיקוב

עשרת ראשינו

ממשנתו של הרב אבי"ד שליט"א

אתרוג שיש לחבירו זכות תפיסה בזה האם יכול לצאת בו ידי חובתו

בפרשתינו ציינו בהורא ית' על איסור גזל, ע"כ אכתוב בע"ה ענין הנוגע לגזל הגוי. נחלקו רש"י והא"מ האם מותר לגזול את הגוי או אסור, דעת ר' עקיבא בב"ק ק"ג א' דאסור, דעת ר' תנ"ק דבריייתא ב"מ ק"א א' דגזל הגוי מותר. ולהלכה קי"ל בחו"מ סי' שצ"א דאסור לגזול את הגוי, והש"ך ז"ל בחו"מ סי' שצ"א סק"ב הביא בשם מהרש"ל ז"ל דהוי איסור תורה וכ"כ הגה"א ז"ל שם. אבל דעת רש"י ז"ל בסנהדרין נ"ז א' ד"ה ישראל, וכ"כ בחי' המיוחדים לר"ן ז"ל סנהדרין שם בדעת הרמב"ם ז"ל, וכ"כ מרן הסק"מ משנה ז' א"כ בג"מ גניזלה ה"ב דלא הוי אלא איסור מדרבנן, ע"ש.

והנה כבר ידוע שבעשרים דעת הרמב"ם ז"ל בס' תנ"כ, והביאו הגמ"א ז"ל בס' תרל"ו סק"ג, דגם למד' גזל הגוי מותר, מ"מ לא מיקרי 'לכס' ואינו יוצא בזה ידי"ח מצות ז' מינים, ע"ש. והגרע"ק א"ו ז"ל בגליון לשו"ע א"ח סי' תרל"ו כתב, דעת הרמב"ם ז"ל במלחמות הוא כדעת הרמב"ם ז"ל דא"כ חובי מדינת השבועות ר"ל לא שכיחי הרמ"א ז"ל בחו"מ סי' רצ"ג ס"ב, דיש ל"ל ס"ל דכל היכא דמותר לגזול נעשה שלו, ומדמ"א ז"ל הביא בזה חולק ש"מ דהיי ק"ל.

ובפשוטו ז"ע, והסביר טעמת דקיון דשרי לגזול הגוי מה מונע מזהירות המגוון שייך לישראל שגזל, וכד"כ המיוחדים לה"ר ז"ל בסנהדרין נ"ז א' ד"ה אמר רב, דלדעת רב כל גזל שבשעת הגניבה אינו חייב בהשבה וזכה בחפץ ונעשה שלו יעו"ש וע"י דברי החו"א ז"ל ב"ק סי' ט"ו לסנהדרין ע"כ של דלדעת רב ליכא לשיבוי מדינת השבועות ז"ל, והחולק ז"ל באהע"ז סי' ל"ח סק"ו חסוף המנוחה, דקיון דמותר לגזול הגוי א"כ חובי חפץ כאבדו, ובאבדו גוי דא"כ להשיב לכו"ע הוי לכס גבי המצוא. ומצינו בדברי האחרונים ז"ל כמה ביאורים בטעמא דהירמיה ז"ל.

א הנאן מודה' שלמה אייגר ז"ל חו"ל, ז"ל טעם הסביר דאף ישראל קטאו מכל מקום ודאי אלו חדר הנביא וחספה מיניה לא עבר ולא מוציאין מידו, כיון דהנביא ז"ל הקטנו לו מיד התורה היתרות לישראל, הנה היתרה והקטנו לו רק על שנת עותקה עליה איהו בידו, אבל לא הפקיעו יד הנביא מכל, אלא יד הגנה שיהו בו, וכפני' לשיהם, דכל ענין ז"ל בהו יד וקפין בכל עת שתהא ידו תקפא עליו, והוא קעין דבר שאין בו דין חלוקה השתתף לשינוי בני אדם, דקני לכל אחד בשעות שבה להשתמש בו כמו שכתב הר"ן בירוש פרק השותפין.

והנה לדבריו ז"ל נמצא, דרק רהיני הגזול מותר לתפוס, אבל ישראל אחר אינו יכול לתפוס ממנו, ולגבי דידו שופר קטנו לו, אמנם דבריו ז"ל ז"ע, דלפי"ז הוא גזול גוי מותר היינו רק לגבי איסור לא תגזול, ולא הגה הרמב"ם ז"ל בגניזה ק"ד כתב טעמא דגזל הגוי מותר מדינת רבא ויתר גוים, שהיו ממוני ישראל ונדאמרי' בב"מ ז"ל א, והנה לשון הדתיר ממוני לישראל, מודה דאין לגוי בעלות על ממונו לגבי ישראל, וא"כ יקניש אמאי לא יוכיח בזה ישראל.

גם אם הפטי"ל דאיתגו שאין בו כדי חלוקה אין האחד יכול לצאת בו, הנה לדעת הר"ן ז"ל וטעמיה דר"י איעור בן יעקב היינו משום דבשעת של אחד שממנה של הגזל קנו לו למפר א"כ נראה דחליל נמצא בזה ידי"ח. וטע"מ מהו ל"ל דבר"ך אין לו ענין לזין בירדה, וכדו' ז"ל בסנהדרין פ"ה הישראל הוי זריא של הישראל והגזל קנו לו אין כאן זמן שפיקו לחבירו אחר הטוב.

ב המחנה חיים ז"ל בח"ב ס"ג הביא בשם אחיו הגה"א ז"ל, דכיון דמותר להגוי הגזול לתפוס החפץ המגזול לא י"ל לכס, ולכס לא הוי רק היכא דכל אחד שיתפוס החפץ קנאו עליו נגב או גזלו. והמהר"ם שיק ז"ל בתשו' אהע"ז ס"ה כתב גם באופן זה, וילפי' חז' מודאמרי' בב"מ ז"ל דאם נימא דתקפו כחן אין מוציאין אותו מידו אין הפסקות נכנסין לדידי להתעשר דהוי מותר ממונו ולדבריהם ז"ל כיון דהתקן יכול לתפוס לו הוי ממונו. והנה ידוע דבריהם ז"ל הוא דברי הגה"א ז"ל הג"ל, ומ' חלוקים הם, דלהגרש"ה ז"ל הוי כאחרון השותפים, ולדבריהם ז"ל אין לא כאחרון השותפים אלא דידו הוי, וככלהו הוא דכל ממונו שמועיל בו תפיסה מנרע בעלות המחזיק בה ולא מיקרי 'לכס'. וגם לאמ' קי"ל דאיתגו לא בעי דין ממונו אלא היתר אכילה מ"מ כפי' שהתירו אכילה כפי'ש לכולא לא להליק אחרים היו מזה בעלות השותפות, ודו"ק.

והנה לדבריהם ז"ל לא אשכחנא זונת דאין אדאם יצא לצאת ידי חובת אתרוג אפי' באתרוג שלו, ונכון באחד שהמית אדם בשונן והזיק ממנו באותו זמן, דאנ"ג דקבל"מ מ"מ הא קי"ל דמתינת תפיסה, וא"כ לא יוכל לצאת לעולם באתרוג שלו, אא"כ אחר יקנה לו אתרוג ע"מ להחזיר יצוה השני לא יוכל לתפוס איהו יתפוס יתבעל המנהג והיובטל זכות תפיסה.

מיהו נלע"ז ז"ל חילוק נכון, וז"ל לא קאמרי רבנן בתרא ז"ל הג"ל אלא היכא דזכות התפיסה הוי במסויס על אתרוג זה, והובעת השני הוי על חפץ זה ונכדון דהירא ז"ל ז"ל, וז"ל וזכיתו השני הוי על חפץ זה לא עשה אין הוי בגזל המוחזק עליו, אבל היכא דזכות התפיסה הוי בביתו על ממונו אין לא נתפס על אתרוג זה ונמצא דהאתרוג עתה שייך למוחזק אלא דזכות התפוס ולמחזק מוחזקת, שפיר ז"ל לכ"כ כמה דלא עשה אין הוי מנרע בעלותו על חפץ זה ונכדון האתרוג זה לא נתפס, ועיפא פ"ה מאי' בכ"כ ק"ד ב' באיזו שקט אתרוג המביטת חבתי, דכתיב לכולא האתינת ולתוי לאתוי אתרוג אחי ומי' הי"ח וכו' ס"ה ב"ה.

ומי' לדבריהם ז"ל היכא אדאם מוחזק באתרוג רק מנכ פכ"ה יוכל שכנגדו לחזור ולתפוס נכדון דכתיב ויתפס דמינא, לא יוכל המוחזק לצאת באתרוג זה, ובזה נכוח התפיסה יצוה בעלות במסויס על האתרוג. והנה ריחו והצלה יענה לו לפי"ז ליתן טעם בע"ה.

ברוב החידושים הודא, דהוא דס"ל להרא"ה ז"ל בסוכה ז"ל ב' דהא נתנו חתם האתרוג על תרומת סחורה לא נטל כשר, היינו דוקא כחן גוטנולא אבל ישראל גוטנולא אינו כשר יד"ח ז"ל, ורש"י ז"ל ב"ה ש"ה, כתב דהירא

יוצא בו רק אם לקחו מכתו משום דיכול להאכילה לבן בתו כחן. ומינה, דבלא לקחה מכתו אלא הפריש מכריו תרומה לא נפיק בה ידי"ח. והותם' שם ב"ה דאך, כתבו דכיון דהירא יוכל להאכילה לכיש בו היתר אכילה ויוצא בה ידי"ח, וצ"ע דעת רבנן קמאי ז"ל הג"ל דלא נחשב כיש בו היתר אכילה, ולהג"ל ז"ל ישוב נפלא. דהנה הרמב"ם ז"ל בפ"ה מתרומות התי' כתב דכחן שתפס תרומה שהפריש ישראל אין מוציאין מידו, דקיי"ל טובת הנאה אינה ממונו יע"ש. ומעטתה לדברי המחנה חיים והמהר"ם שיק ז"ל, דכל ממון שהתפוס לא נקרא גזל ז"ל לא הוי לכס, א"כ ישראל שהפריש תרומה כיון דכחו יכול לתפוס ולא נקרא גזלן לא הוי לכס גבי הישראל.

אמנם אם כן קשיא ל' דכתיב ויפיק עומה ובהקדש לו והקדמות. והגרע"ק א"ו ז"ל בגליון לשו"ע א"ח סי' תרל"ו כתב, דעת הרמב"ם ז"ל במלחמות הוא כדעת הרמב"ם ז"ל דאנ"ג דגזל הגוי מותר מ"מ לא הוי לכס ואינו יוצא בזה ידי"ח ז"ל מנינו.

ב הירטב"א ז"ל בחי' לטובה ל"ד ב' הביא דעת הרמב"ם ז"ל, דהא דתנן התם דב"ה מכשירין אתרוג של דמאי מיידי נמי באתרוג של תרומה מעשר של דמאי יעו"ש. והנה דעת הרמב"ם ז"ל בסנהדרין נ"ז א' ד"ה מנרש ותס' יומא ט"ו א' ד"ה מעשר.

ומעטת להג"ל ז"ע, כיון דתרומת מעשר של דמאי הוי של הכהן א"כ גם בזה אם תפס הכהן אין מוציאין מידו, וכיון דס"ל להרמב"ם ז"ל דעת הרמב"ם ז"ל, ולפי' המהר"ם ז"ל הג"ל היינו משום דכל שיש בו זכות תפיסה לא הוי לכס, א"כ צ"ע היאך כתב הרמב"ם ז"ל דישירא יוצא ידי"ח באתרוג של תרומה מעשר של דמאי, אך כיון דאם תפס הכהן אין מוציאין מידו לא הוי לכס, מיהו נראה בעיני' ליישב, דהא גם לדעת רבנן תפסו לתפוס, ולגזל הגוי דשרי לגוי לתפוס גזלן חז' ל'כס' היינו דוקא גם כשנתנו לתפוס לתפוס, וכגזל הגוי דשרי לגוי לתפוס מדישראל. אבל תרומה ותרומת' נמי דאם תפס הכהן אין מוציאין מידו, מ"מ אסור לכתן לתפוס תרומה, וכד"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מתרומות ה"ט, וא"כ אין זה מנרע מלכס, (ושפ"מ תליא בפלוגתא רש"י ז"ל והותם' חולקו ר"ב ז"ל מותר, בחלפי' ממון דאנ"ג דאסור למתחילה מ"מ כיון דרביעבי אה חלפי' שרי הוי דמי, והותם' ל"ל כיון דלמחלה אסור לא הוי בר דמיס יעו"ש, וע"י דברי רש"י ז"ל בכייתוס כ"ב א' ד"ה בשנה, ובדברי החת"ס ז"ל בשם ר"א ז"ל ד"ה באפילו).

ג האבני מילואים ז"ל בס' ל"ח סק"ג כתב דגזל הגוי לדעת הרמב"ם ז"ל הוי כמעשר שיש דשי' לו בו היתר אכילה, ומ"מ לא הוי שולן ואין בו דין ממונו ומזה"ל אינו יכול לקדש בו את האשה. ובס' ל' סק"ה כתב, דהפקר ב"ד הפקר היינו דהחמייס נתנו לו בזה היתר שיהא אכילה ולא אתי רבנן לעשות אותו כשיש משום, ודימה אתו לגזל הגוי לדעת הרמב"ם ז"ל לא הוי שולן.

והנה לדבריו ז"ל נמצא דלישראל שגזל אין לו בעלות כלל על הממון אלא היתר הנאה וזכות אכילה. וזו ענין קנין פירות הנאן שולן אלא ההשתמשות וההנאה. ומ"מ נראה דהירא אחר אסור לגזול החפץ מהירשאל שגזל ממנו, דע"כ היתר הנאה ואכילה הוי ידי"ח, דהא בס' ל' דימה דינא דהירא ז"ל לקנין דרבנן להסריבין לא הוי קנין תורה וכן להפקר ב"ד, דפשיטא דהזכות בהפקר ב"ד או נקנה בקנין דרבנן אסור לאדם אחר לחטונן ממנו.

ודמולה מונו לגזל בע"ה, לדעתנו ז"ל אסור לגוי הגזול לחטוף החפץ מהירשאל שגזלו. דכיון דזכע ע"כ בפירות של החפץ, התיכי תנין לכל הגוי לגזול מהירשאל את הפירות של החפץ הגזול, ולדל"ז ז"ל א"ש' לא הובאה לעל מדינת ישראל ז"ל דלפי' גזל מומתרי מדינת כתיב היתר ממוני לישראל, והיינו דהיתר הקב"ה לישראל לזכות בפירות של חפצי הגוי.

ד חת"ס ז"ל בחי' לטובה ל' א' ד"ה וע"י מ"מ' כתב וז"ל, יאך דברי ר"מ בס' קכ"ד בה' לולב ובס' ר"ה בה' גניבה אם שנרפס בשבש וצריכיים תקינן, מ"מ ג"ל במבור מדבריי דאסור לגזול גוי כמ"ש בו הפוסקין, אך אם עבר וגזל איסורא ועביד עבד, ושוב אין יכול להפקיעו ה"ל הפקעת הלוואות, אך יוצא בדיינים אם שני לגוי עדין רובא וכו' א"כ כבר אתי לדי' אפי' באיסור שוב אין צריך להחזירי'.

והנה שו"ת ז"ל דאנ"ג דגזל אסור מ"מ איסור דשביע עבד ואינו חייב להשיב, הנה הנתת"מ ז"ל בחו"מ סי' שצ"א סק"א פירש כן דברי הרמ"א ז"ל דהמקדש בגזילת עבדים כע"כ מקודשת, דאנ"ג דאסור לגזול מ"מ לית ל' מצות השבא, ומדבריו ז"ל שם נראה דכל לדעת הרמב"ם ז"ל יכול לקדש בו את האשה ועו"ש.

ומש"כ החת"ס ז"ל דהר"ל כהפקעת הלוואות אך יוצא בדיינים אם שני לגוי עדימ, טעמינא אילן דכ' לעיל בסמוך דהפקעת פקדונן אין דומתר מ"מ יכול הגוי המקדש להוציא בדיינים. ופליגי בהו על התומים ז"ל בבני אהונה יעו"ש.

והנה מדברי החת"ס ז"ל למדנו, דהא מיהא דמ"מ ז"ל מותר, הוי נמי יוכל לקנה בחפץ ב"ד, ולדעת רבינו יונה ז"ל בב"ב ק"א א' דהפקר ב"ד לא קנה הממונו לשני אלא הפקיעו הממונו מהירשאל, א"כ לא יוכיח בזה הגוי אא"כ יעשה בזה מעשה קנין.

והנה מדברי יחזקאל ז"ל בס' ז' אות ב' כתב דעת הרמב"ם ז"ל דאין כח ביד' דומתר מ"מ יכול הגוי של ישראל ולהקנינו בירשות עכ"ס יעו"ש, והשתא מדברי החת"ס ז"ל מוכח שיהי' כן ביד' דהפקיע הממונו של ישראל ולהקנינו בירשות הגוי.

עשרת זקנים

לקיסוס נפלאים מצות מרחוק מרוביץ זצ"לה"ה

ז' דבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן קקרבתם לפני ה' וימתו (ט"א).

נראה על דרך האדם ז"ל הראשונים יצאו למלחמה ונצחין, ועכשיו יורדין למלחמה ונפלין, משום שיש דלטורין ביניהם. והו': אחרי מות שני בני אהרן, כי בני אהרן נקראים תלמידיו של אהרן שהוא אוהב שלום ורוחף שלום, ואם חלילה נתבטלו שתי המדות האלו אין שלום ביניהם, רק דלטורין ללחום מלחמה במאני קרבא. גורמין חלילה וימותו, שנפלין במלחמה חלילה.

על כן נצטוו אח"כ על מעשה יוה"כ, אשר בכח מצות יוה"כ מבטלין דלטורין ולשון הרע, כמו שדרשו חז"ל (וימא כ) הש"ך' הוא שש"י, אשר ביה"כ גם כן שדרשו לאסטוני, ולזה קוררין 'לשון של זהירות' (וימא מא ע"ב), וכשתלכנן הוא לסמינן אשר ביתקון עוון ולשון הרע.

י וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם פתוח טמאתם (ט"ט).

ובגמרא (וימא ט) 'השכן אתם בתוך טמאתם' אפילו בשעת שחן טמאים שכינה נמנה, ותראה רמז לזה, כי תחיבתו לאלה מועד השכן אתם בתוך טמאתם' בגמרא אפילו בשעת שחן מואד טמאים עמתי' (ע"ר ריב"ח) גם זכין עשרה לאלה מועד השכן אתם בתוך טמאתם' בגמרא 'אכאן למדו שאפילו בשעת שהם טמאים התיכין נמנים' (הפליג).

י ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם (י"ח).

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

והו' שנאמר (ט"ו) 'כל המחלה אשר שמת' במצרים לא יעליך, אלא עתה אין מראה לך עוד יותר, כי אני ד' ורפאיך, ודמולה מונו לגזל בע"ה, לדעתנו ז"ל אסור לגוי הגזול לחטוף החפץ מהירשאל שגזלו. דכיון דזכע ע"כ בפירות של החפץ, התיכי תנין לכל הגוי לגזול מהירשאל את הפירות של החפץ הגזול, ולדל"ז ז"ל א"ש' לא הובאה לעל מדינת ישראל ז"ל דלפי' גזל מומתרי מדינת כתיב היתר ממוני לישראל, והיינו דהיתר הקב"ה לישראל לזכות בפירות של חפצי הגוי.

ב ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם (י"ח).

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

י ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם (י"ח).

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

י ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם (י"ח).

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

י ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם (י"ח).

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

הנה שבת הראשונה אחר יציאת ישראל מן הים היו במרה, כי שם נצטוו על שבת ויזינן כונדע, כי שם שיי' חק ומשפט, והמתקין המים המרים למותקין. כי הקב"ה הראה להם מה שלא ראו במצרים, כי אז במצרים ובשעת קרעית' עם סוף נודע להם חיבתם למקום, אשר על הרשעים ירדו הדינים, ולישראל הדינים, ולא שורו עליהם דינים כלל. ובמהרה הראה להם עוד יותר, אשר אם אפילו חלילה כבר שרועים המרים על ישראל ר"ל, אז בכחה לוחמים ולוחמתקין הדינים, ושימים מר למתן, ולחמשי הרפואה וחיים.

ברוכים הבאים והנמצאים, התגעגעתי אליכם קוראים אהובים, והנה ברוך ה' נפגשים שוב. מצבינו עדיין לוט בערפל, אף אחד לא יודע מה ילד יום, אף אחד לא יודע מתי נחזור לשגרה רגילה, ואף אחד גם לא בטוח שהוא רוצה לחזור לשגרה רגילה. ישנם כאלו שדווקא השגרה מפחידה אותם, בפרט בכאלו נסיבות שנפלו עלינו, כנשיקות אוהב - משמים. רציני הפעם לדבר אל אלו שהמצב החדש גורם להם לחדול ולהימנע.

מה? מהכל. להימנע מללמוד שיעורים כסדרם. להימנע מלהתפלל באריכות ובשמחת ופתיחות הלב. לחדול מלצחוק ולפטפט. להימנע מלהכניס כמה שקלים הביתה. והפעילות היחידה שלהם, היא לעמוד מן הצד, ולשמוע ולהתכונן לבשורה הבאה, המגיעה מן העולם. לא כולם נמצאים במצב חידלון מקיף שכזה, יש כאלו שנמנעים רק מאחד מהם, יש כאלו שנמנעים ממשוה אחר שלא ברשימה המצומצמת שלי. ויש אשר נמנעים בכלל, למרות שהם עושים הכל, הם נמנעים, עצורים, נצורים. וזו בעיה.

כבר זמן רציני הוביא לפניכם את התמונה המדהימה הזו, שמגלמת - לפי ראות עיני - את העולם כולו, דומם צומח חי מדבר יהודי, ולמעלה מזה, בכל העולמות העליונים. התמונה אנתנו וראים קבוצה של גלגלי שיניים המחברים אחד לשני. הם אינם מחוברים פיזית, בדבק או בהלחמה, הם מחוברים רק בכך שבחור של האחד יש לשני שפיץ, ובמקום החסר של השני נמצא השפיץ של הראשון. כך הם ממלאים אחד את השני. זהו! המילוי והחסר הזה הם היסוד, יסוד העולם כולו הבנוי על השפעה וקבלה. לא יהיה צמח בלי אדמה, ולא תהיה משפחה בלי אבא ואמא. ואז, אחרי שסוד היחוד נמצא וקיים, יכול הגלגל הקטן ביותר להתחיל לנוע, בגלל כל סיבה שהיא, בגלל שהוא רוצה עצמו, למה לא אמרה התורה 'את רעך' שבוזה היה הפירוש לרבות את אהבת החבר ממש כמו אהבת עצמו, ורק אמרה 'לרעך' דהינו בתור נספח לאהבת עצמו. ולכן פירש שגדר המצוה היא לאהוב את חברך כמו שהיית רוצה שיאהב אותך.

אמנם במסילת ישרים (פרק יא) כתב שכוונת התורה כפשוטו - "כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש". וא"כ צריכים לבאר לדברי המסילת ישרים את שינוי הלשון, ולמה לא אמרה התורה 'את רעך'. אמנם כבר מצאנו באבן עזרא שהביא שיש שפירושו את הלשון 'לרעך' דהינו 'את רעך', כמו שכתוב בפסוק בשמואל "ויזאב ואבישי אחיו הרגו לאבנר" וכוונת הפס' לומר לא אבנר, אמנם אכתי צ"ב למה שינתה התורה הלשון.

לעטר פתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

כמוך - בלי חילוקים!

בגדר מצות 'אהבת לרעך כמוך' נחלקו המפרשים, שהרמב"ן בפירושו על התורה כתב שמצוה זו נאמרה בדרך הפלגה - "כי לא יקבל לב האדם שיהאוב את חבריו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולמד חיין קודמין לחיי חברין". וכן כתב בבכור שור, והוכיח דבריו מדיוק דברי הפסוק, שנאמר 'לרעך' ולא 'את רעך', פירוש דבריו, שאם היתה כוונת התורה לצוות לאהוב את השני ממש כמו שאדם אוהב את עצמו, למה לא אמרה התורה 'את רעך' שבוזה היה הפירוש לרבות את אהבת החבר ממש כמו אהבת עצמו, ורק אמרה 'לרעך' דהינו בתור נספח לאהבת עצמו. ולכן פירש שגדר המצוה היא לאהוב את חברך כמו שהיית רוצה שיאהב אותך.

אמנם במסילת ישרים (פרק יא) כתב שכוונת התורה כפשוטו - "כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש". וא"כ צריכים לבאר לדברי המסילת ישרים את שינוי הלשון, ולמה לא אמרה התורה 'את רעך'. אמנם כבר מצאנו באבן עזרא שהביא שיש שפירושו את הלשון 'לרעך' דהינו 'את רעך', כמו שכתוב בפסוק בשמואל "ויזאב ואבישי אחיו הרגו לאבנר" וכוונת הפס' לומר לא אבנר, אמנם אכתי צ"ב למה שינתה התורה הלשון.

והנראה לומר ע"פ דברי המכתב מאלהיה ב'קונטרס החסד' (ח"א עמ' 73) שהאר"ך בענין כח הנתינה והנטיה, וכתב שבעצם בכל אדם ישנו ניצוץ כח הנתינה, כל אחד רוצה להעניק לשני, כמו שמוכח מזה שהנתינה היא שנותנת לו את השמחה השלימה "שיאנינה שלימה בהיותו יחיד, וכן בגננועין אל החברה אשר מעמקי נפשו יבואו". אמנם, האדם בוחר להעניק דווקא למקורבים לו ביותר, כמו בניו משפחתו ושאר מכריו, אבל אחרים נראים לו כזרים ולא חש צורך להעניק להם כלל, אלא אדרבא נוהג עמיהם במידת הנטיה. אבל אם רק יתבונן האדם, שבעצם הדברים עובדים בסדר הפוך הרי יעניק לכולם שווה בשווה, שלא כמו שאנחנו רגילים לחשוב שאת מי שאנחנו אוהבים לו אנחנו נותנים, אלא אדרבא הסדר ההפוך הוא הנכון, למי שאנחנו נותנים אותו אנחנו אוהבים, ששורש האהבה נעוץ באהבת האדם את עצמו, שכיוון שהאדם אוהב את עצמו, כשאר הוא מעניק ונותן לשני, הרי חלק ממנו נמצא עכשיו אצל חברו, וממילא הוא אוהב את חברו מכח אותו החלק של עצמו שנמצא אצלו. וככל שהוא מעניק ליותר אנשים הרי הוא מעצים את עצמו ומתפשט לאחרים, כך שלכל מי שרק יתן, זר או חבר, הרי מיד יאהב אותו אהבה גדולה.

ולפי"ז הרי נוכל לומר שבדיוק לזה רמזה התה"ק שאמרה, 'לרעך כמוך' ולא 'את רעך', שהרי לדברי המכתב מאלהיה הרי באמת צדיק דברי הרמב"ן שלא שייך לאהוב את חברו כאהבת עצמו, אמנם כל זה נכון רק עם חברו מגודר כמשהו חר וממנו - את רעך, אבל כאשר אדם מעניק לזולתו, ונותן מעצמו למען השני, הרי הוא אוהב את השני כי הוא אוהב את עצמו, לרעך כמוך'. ונמצא שיש מצוות התורה - להעניק ולתת לאחרים, כי ע"י שניתן לשני ואז כבר תבוא האהבה אליו ממש, 'כמוך בלי חילוקים', כי בעצם הוא כמוך, חלק ממך כבר נמצא אצלו.

המשיעיים והמקבלים מסתובבים בעל כורחם יחד איתו, גם המשיעיים והמקבלים הענקיים שרחוקים ממנו, שנמצאים במרכז התמונה או בשוליה, מסתובבים בגלגלו סחור סחור. והם יוצרים צרכי קבלה חדשים ורצונות השפעה חדשים. והעולם כולו נכנס לתפקוד, לשמחה, לחיון ולסיפוק. ואם שני גלגלים יחליטו להסתובב, אז שלושה גלגלים - געוואלד, העולם יעוף מאושר.

טוביה הוא יועץ, יועץ משכמו ומעלה, הוא עוזר הרבה לאנשים אבל לא הרבה מאד, כך שפרנסתו עדיין לא מצוייה בריווח. לכן הוא מפרסם את עצמו, פה ושם, שיידע כל מי זקוק לכך, שהוא פנוי להקשיב ולעזור לו.

אבל עכשיו, בתקופה הזאת, גם טוביה אינו מאמין לעצמו, את מי מעניין בכלל הנפש שלו עכשיו - הוא טוען לי בטלפון

בעשת לילה מאוחרת אחרי שילדיו שלו נרדמו סוף סוף - את מי מעניין עכשיו, כשהילדים קופצים על הראש שמונה עשרה וחצי שעות רצופות, לחפור בנפש שלו ובזוגיות שלו, ולדעת אם טוב לו ואם כדאי לו לשפר.

ניסיתי את כושר הייעוץ שלי, ולעטתי באפרכסת משנה ארוכה על כך שדווקא עכשיו זה הזמן וכולי וכולי. והוא - משום מה - לא השתכנע.

כעבור שבועיים בהם הוא לא הכניס שקל חלוד אחד לביתו, הוא הרים לי שוב טלפון נואש, אולי שיחת חברים לפחות תקל מהעומס על הלב, ניסיתי לברר בעדינות ושאלתי אותו: 'טוביה,

עם יד על הלב, של יך כח לענות בטלפון לאיש נכא רוח היים? התברר שלא. לטוביה אין כח לשמוע את השני עכשיו, הוא עייף ויגע ומטופל במשימות ביתיות רבות מאד.

'אז בלילה, אחרי שהילדים נרדמים, במקום הטלפון הזה אליו - אני ממשיך - 'אתה מוכן לענות או להרים טלפון למישהו שזקוק לך'.

טוב, זה, נשמע לו סביר יותר. את זה הוא מוכן ואפילו רוצה. אז מחר בשעה עשר, תהיה מוכן על יד השפופרת. והוא היה מוכן, ומישהו התקשר. והוא ענה. והוא עזר. ונהנה, וחש סיפוק, ולמחרת התקשרו שני אנשים.

פתאום נמצאו להם גלגלי שיניים בעלי שקעים רבים, שמוכנים לקבל את השפיצים של גלגל השיניים של טוביה.

את הסיבוב הראשון, טוביה עשה בלי סיפוק, הוא עשה זאת כי זה מה שהוא צריך. כי הוא בן אנוש. כי הוא יהודי.

ככה כמו יובל כרמי מהפלאפל באשדוד, יובל היקר והמתוק, שצעק לכל אנשי ארץ ישראל בדמעות: 'אני לא רוצה מתנות! אני רוצה לעבוד!' אני רוצה להניח כדור פלאפל חם ולוהט בידו של ילד אשדודי מזיד. והוא הפעיל את המשק כולו. את גלגלי השיניים שמתובבים ממילא, וצוברים תאוצה אדירה, בגלל גלגל שיניים קטן של יובל כרמי מידוכן הפלאפל. וטוביה היועץ.

בענין השמחה. על פי משל, שלפני שפגשתי את אדם שמחים ומרקים, אזי חוטפים איש אחד מבחוחי, שהוא בעצבות ומרה שחורה, ומכניסים אותו בעל כרחו לתוך מחול המרקדים, ומכריחים אותו בעל כרחו שיהיה שמת עמהם גם כן, כן יש בענין השמחה. פי כשאדם שמח, אזי המרה שחורה ויסורים נסתלקים מן הצד. אבל מעלה יתרה להתאמץ לרדף אחר המרה שחורה ודוקא. להכניס אותה גם כן בתוך השמחה, באופן שהמרה שחורה בעצמה תתהפך לשמחה. שיהפך המרה שחורה וכל היסורין לשמחה. פדוף הבא לתוך השמחה, שאז מגדל השמחה והחדוה מהפך כל הדאגות והעצבות והמרה שחורה שלו לשמחה. נמצא שחוטף המרה שחורה ומכניס אותה בעל כרחו לתוך השמחה, כממשל הנ"ל. (ליקוטי מוה"ר מתינא נב)

עטרת פז

מחשבת המוסר

אין מיתה בלא חטא

בדף היומי מסכת שבת דף נה' איתא בגמ' אמר רב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון. הגמרא מקשה מברייתא 'ארבעה מתו בעטיו של נחשי' ושי"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון ותיובתא דרב אמי תיובתא.

הבה"ז פסק כמו מסקנת הגמרא דבריו מובאים בתוס' בברכות. אולם המאירי רוח אחרת היה בו ובדבריו שיחידשים בכמה אנפין, גם בגישה שלו להוציא את מסקנת הגמרא וגם בעצם הדברים בעניני האמונה. ונביא את כל דבריו כלשונו.

מעיקרי הדת להאמין שכל מה שיקרה לאדם מטוב ועד רע הכל מושגח מאתו ית' השגחה פרטית מצד פעולות האדם, ולא יכלב על זה מה שנראה מהעדר הסודר למראית עינינו בענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו וכן מאמר 'מקרה אחד לצדיק ולרשע' הנאמר גם כן למראה עינינו שאופני המשפט נעלמים ממנו ולא נדע כמה יענש זה וכמה יגמול זה שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכן כל בריה אם לגמול אם לעונש והוא שאמר אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון. ואל יבהילך מאמר ד' מתו בעטיו של נחש ר"ל מה שנסקה מיתה בסיבת הנחש והנוחה בטבע, שלא נאמר בטבע אלא דרך הפלגה למיעוט עונותיהם עד שלא היו ראויים לעלות במאזנים.

ואף זו לא נאמרה אלא למראה עיני בשר ודם, ומי יודע לבות בני האדם עד שיחלצוהו דברי פינו וישלולוהו מכל חטא... ונמצאת מחשיב מאמר 'אין אדם שלא יחטא' וכן 'אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא' ואף על פי שנאמר דעת האומר כן בתויבתא... אין עיקרי האמונות תלויות בראיות של פשוטי מקראות ואגדות, וכבר ידעת שאין משיבין באגדה ומה נכבד מאמר אף משה ואהרן בחטא מתו. מכאן ואילך ימחלו האחרים על כבודם.

השבוע נלקח לבית עולמו בין שאר הסופים במגפיה ר"ל צדיק מיוחד במינו הוא גברא רוב אברהם ישעיהו חבר זצ"ל מייסד ארגון 'מתנת חיים'. אדם שעסק בתורה למד ללימוד והיה מסור לתלמידיו באופן מיוחד. הוא היה אדם לא בריא עם מחלות רקע, היה בעצמו מושגל כליה מה שהביא אותו כחולה דיאלוזה להקים ארגון הזוי לבתי נחפס שלטת עתה כבר תרמו 008 לליות. הוא לא חס על כבודו ולא על זמנו ולא התפנק תחת היותו אדם חולה כפסוד ממאמץ וקושי, הוא הספיק בשנותיו הקצרות סך חמישים וחמש שנה מה שאחרים גם בשלוש מאות שנה לא היו עושים. היה כאב מסור לכל חולה ונדכה ועזר בכל מאוודו וליבו. יש הרבה מה להתחזק כאשר רואים אדם מפעל מעבר לכוחות טבעיים והצלחי ב"ס' לעשות דברים גדולים מעל הטבע. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשוט

ערלה, וברכת בורא פרי העץ

קליפי רמון כו' והגרעינין חיבינן בערלה (ערלה פ"א מ"ח). וכתבו התוס' (ברכות לו): דמכאן יש ללמוד שיש לברך על הגרעינין בפה"ע. אולם הרשב"א דחה דבריהם דשאני ערלה דכתבי ערלתם ערלתו את פרוי, הטפל לפרוי. והנה במשנה שם איתא דהגרעינין מותרין ברבעי, והוכיחו מכאן הפוסקים כדעת הרשב"א דגרעינין אינם פרי מצ"ע, דאי נאמר שהוא הפרי תקשי למה אין נוהג בו חיוב רבעי. [ועי' העירו על שיטת הגמרא הסוגר דמברכים על קליפות בורא פרי העץ]. ובדעת התוס' י"ל דסברי, דמה שנתחדש בריבויא ד"את", הוא דלענין ערלה יש להחשיב גם את הגרעינים (הקליפות) כחפרי עצמו. וס"ל לתוס' עוד, דמספיק מה שהגרעינין נחשבים כעץ לענין ערלה, כדי לברך ע"ז בורא פרי העץ, ולא אכפ"ל דלענין שאר דינים אינם "עץ".

ויש להביא קצת סמך לדברינו. הדנה במ" דרשו מה שנאמר גבי ערלה, וכי תבואו אל הארץ ונטעתם על עץ שמואל כו', להביא עץ שטעם עזו ופריו שוה, ואיהו זה הפלפלין, ללמדך שהפלפלין חיבינן בערלה וללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום, שנאמר, ארץ אשר לא במסכנות תאכל כל לחם, לא תחסר כל בה (דברים ט). והנה בפרשת

במימים אלו, בעקבות המגירה רח"ל, מצוי הדבר במניינים המתקיימים במרפסות שישנו בהישג יד ספר תורה וקוראים בו. במאמר שלפנינו נעמוד על פרט אחד הנוגע בקריאה באופן זה. הנה, פעמים רבות אין אפשרות שיגשו ז' קרואים לעלות לקריאת התורה, ונפסק בשו"ע סי' קמ"ט ס"ה, בית הכנסת שאין בהם מי שיועד לקרות אחר, יברך ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם, וחוור לברך תחילה וקורא קצת פסוקים ומברך לאחריהם. וכן יעשה כמה פעמים, כמספר העולים של אותו היום. וע"פ הלכה זו, פשוט הדבר שאפשר לעלות לקריאה אותם בני אדם כמה פעמים. ואפילו אם אין כאן אלא הבעל קורא עצמו, יכול הוא לעלות לתורה כמניין הקרואים הנצרך.

ובשבת, בימים כתיקונם, נוהגים להשלים את מניין הקרואים ולסיים את הפרשה עם הקורא השביעי, ואומרים קדיש, ושוב חוזרים וקוראים למפסירי כמה פסוקים שכבר קראו עם העולה השביעי, אמנם בנידון דידן ישנה הרה"ק, הדנה ככתב השו"ע סי' רפ"ב, אם לא נמצא מי שיועד להפסיר אלא אחד מאותם שעלו לקרות בתורה, וכבר אמר ש"צ קדיש אחר קריאת הפרשה, זה שרואה להפסיר צריך לחזור ולקרות ויברך על קריאתו תחלה וסוף. הנה: אבל אם לא אמר קדיש, פטירי מי שעלה לשביעי אם יודע, ואם יש אחרים שיועדים להפסיר לא יפטיר מי שעלה כבר. ומתבאר לן מדברי הרמ"א, דאם השביעי הוא עצמו המפסיר אין צורך לעלות פעם נוספת. וכדי לבאר הלכה זו נקדים ונבאר את יסודי המנהג שאנו נוהגים בימים כתיקונם.

הנה במ"ג מילה כג. איבעיא להו - הפטירי מהו שיעלה למנין שבעה. רב הונא ורבי ירמיה בר אבא: חד אמר עולה, וחד אמר אינו עולה. מאן דאמר עולה, דהא קרי'. ומאן דאמר אינו עולה, כדעולא, דאמר עולא מפני מה המפסיר בנביא צריך שתורה תחלה מפני כבוד תורה, וכיון דמטום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק, וביאור הדבר כתב המשנ"ב (סי' רפ"ב ס"ח), דאי המפסיר יפטיר בנביאים ויברך עליו ולא יקרא בתורה, הרי אנו משוים דברי הנביאים לתורה בקריאה וברכה, לכן צריך לקרות המפסיר בתורה תחלה ומה יראו שהתורה עיקרית. ומ"ט סבר ה"ר מ"ד דקריאה זו אינה עולה למניין הקרואים. וק"ל לדינא, שהמפסיר עולה למניין שבעה, ומ"מ המנהג הוא לחוש גם לדעת מ"ד שאינו עולה למניין הקרואים, ולכן נהגו לקרוא שבעה קרואים חוץ מהמפסיר.

ועדיין, היה אפשר שהמפסיר ישלים את הפרשה בקריאתו, ומדוע משלימים הפרשה עם השביעי והמפסיר חוזר וקורא פסוקים שכבר קראו [באמת, הוסיף במגילה שם מוכיחים, שכן היה מנהג הפוסקים ביום השישי, שהמפסיר היה קורא פסוקים שדיין לא קראו הראשונים]. ומפרשים הוסיף, דרבנן סבוראי שאחר זמן הגמ', והסיפו לתקן ולומר קדיש בין הקרוא האחרון לבין המפסיר כדי להודיע שהקריאה שלו היא רק מפני כבוד התורה ואינה חובה, וכיוון שכן, אי"א לומר את הקדיש קודם שישלימו את הפרשה.

וכשאין מי שיועד להפסיר אלא אותו שעלה שביעי, בזה אנו הולכים כמו עיקר הדין שהמפסיר עולה למניין שבעה, ואין צורך שיעלה פעם נוספת. והואיל וכבר קרא בתורה קודם שהפסיר יש כאן כבוד התורה. והנה כתב המשנ"ב סי' רפ"ב ס"ח, דאם קראו ז' קרואים ואמרו קדיש, ואז נתברר שאין מי שיועד להפסיר אלא אותו שקרא שביעי, אזי צריך לעלות פעם נוספת להפסיר. כיון שהפסיק בקדיש הנכנסים לא ידעו על קרא המפסיר קרא מתחלה בתורה ואיכא בין הולכי ומבואר לדעולם אסור להפסיק בקדיש בין העליה לתורה של המפסיר לבין ההפטרה. וכתב המשנ"ב שם בס"ק טז, דלפ"ז היכא דידעין מתחילה שהעולה השביעי הוא המפסיר, איז לא יאמרו קדיש אחר קריאת התורה אלא רק אחרי ההפטרה וברכותיה.

העולה מהדברים, באופן שבו אין מספיק אנשים שיעלו לז' קרואים, אזי אם העולה השביעי הוא המפסיר, אין צורך שיעלה פעם שניה, ויאמרו הקדיש רק לאחר ההפטרה [אמנם, אם רוצה לעלות למפסיר מי שכבר עלה, אפשר שאין אסור בזה. ועי' בלבוש סי' רפ"ב ס"ה, שכתב לדעתיהל כשאין הכרח בדבר אין לעלות פעמים]. אבל האחרונים חולקים על דבריו].

והנה, יש לזון איך הדין בימים טובים שקוראים למפסיר פסוקים מענייניא ויוגים. והנה להבטיח סי' רפ"ב ס"ה הקשה, למה בימים טובים יקראו לעלות לקרואים לקריאת היום והמפסיר קורא בקרבנות היום פסוקים שעדיין לא קראו. דלכאורה היה לנו לעשות כמו בכל שבת, שהקריאה החמישי יקרא בקרבנות היום והמפסיר יחזור ויקרא במה שקרא עולה החמישי. ותידן הבלבוס ז"ל, ג"ל שהטעם הוא שקריאת המוספין אינה חובה כל כך לחובת היום כמו פרשת השבוע, שהיא לא תקנו לקרותם אלא כדי שיהא הקדוש ברוך הוא מעלה על ישראל כמילו הקריבים לפניו כמו שיתבאר לקמן סימן רפ"ג. לכן לא תקנו לקרותם אלא להמפסיר שאינו קורא משום חובה אלא משום כבוד התורה, ומפני כך לא חששו גם כן אם לא יקרא אז המפסיר במה שקרא האחרון ממנין הקרואים בפרשה של אותו שבת הואיל ואין קריאתו חובה. ולדברי הבלבוס יוצא שבי"ט, גם בנידון דידן דהבעל קורא עולה כמניין הקרואים, צריך לסיים את החמישה קרואים בקריאת היום, ויאמר קדיש ויחזור ויעלה למפסיר פעם נוספת.

אמנם, נראה דהמשנ"ב לא נקט כהבלבוס לדינא. הדנה בסי' רפ"ב ס"ד כתב הרמ"א, וכן נוהגים בימים טובים שאין מפסיר מניין הקרואים, וכתב ע"ז המשנ"ב, ג"ל שגם ביום טוב אין דמדינא היה מותר המפסיר להיות מן המניין חמשה, מ"מ נוהגים ג"כ שאין המפסיר מן המניין, אלא קורא בפני עצמו בפרשה של חובת היום והקדיש אומר מקודם. וזהו לכאורה דלא כהבלבוס, דמדברי הבלבוס משמע דקריאת קרבנות היום אי"א לקרוא כמניין הקרואים דקריאה זו אינה חובה כ"כ. ומה שהקשה הבלבוס למה באמת לא יקרא החמישי בקרבנות היום, כבר תירץ בשע"ז אות כו, דבשבת שא"א לומר קדיש בצינע הפרשה אנו חייבים לסיים את ה' קרואים קודם המפסיר, אבל ביום ש' שאפשר לומר קדיש בין הפסוקים, עדיף טפי לומר קדיש והמפסיר יקרא פסוקים חדשים [והבלבוס כפי הנראה ס"ל לעדיף טפי שקרא המפסיר פסוקים שכבר קרא, דבזה ניכר שאין קריאתו חובה אלא מפני כבוד התורה].

ולכן נראה לדינא, דגם ביום, בנידון דידן, עדיף טפי שהבעל קורא ויקרא ז' קרואים לקריאת היום וחמישי יקרא בקרבנות היום ופטיר, והקדיש יאמר אחר ההפטרה.

עטרת הפסידים

מומשת החסידות על פרשת השבוע

התבוננות בראי הזמן

שמקנת ומגדת בקרבנו.

בימינו אנו נוכל להתחזק ביתר שאת באמונה צרופה הן בבורא ית"ש ולא לתלות הכל בטבע, כידוע לכל בר בי רב כמה עוד נוכל להתחזק באמונת אומן ובפרט במצבים כאלו אשר החושך יכסה ארץ וק"ל מסתתר בעולם-העלם גדול של שטן, וגם בארבות צדיקים לכל יתרופץ ח"ו בקרבינו ולא להרחרח אחר רבנותינו מאורינו לאורם ניסע ונלך בקרוב לקבל פני משיח צדקינו.

ועוד יש מענין השמחה שבכוחה לבטל כל דינים, וגם אשר נגרשנו מעל אדמת הקודש ואין אחרנו לעשות חובותינו בבית בחירתנו בתי המקדש מעט, ועוד עניינים, ויה"ר שלא נאמר דבר שלא כרצונו ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל.

כח הצדיקים. לסיום אמרינו ניתלה באלין גדול, באשר יש בנו 'עץ' אלו הצדיקים והתלמידי חכמים שבדור המוסככים כנפיהם ופורסים עלינו סוכת שלומם בעצה ובהדרכה, בתפלותיהם וזכויותיהם ומגינים על הדור, הבטג נא וראה מה שכתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליעזקס ז"ע בספרו הקודש נועם אלימלך בדיבור הראשון בפרשתינו והנה מקצת לשון קדשו: 'הנה הצדיק מהפך הדין לרחמים ואף אם נגזר על אדם מיתה חלה יוכל לבטל לגמרי ולהסיר כל לחיים, והסיבה זאת שכח ביד הצדיק לעשות כן הוא מחמת שהצדיק עולה בתפלתו בעולמות עליונים אשר שם כולו והחיים בכל תערובות דין כלל ושם לא נגזר אותה גזירה וממשיך משם חיים לאותו האדם'

[ובזה מפרש מקראי קודש, 'זוהו: 'ששון ושמחה ישנו כו', רצה לומר הצדיקים משיגים לעולמות עליונים אשר שם ששון ושמחה... וממילא 'סו' יגון ואנחה', וזהו גם כן: 'ויצא עמו בששון ברת את בחיורו'. רמז לדברינו שמוציא את עמו ומביאם לעולם השלום ואז בריה את בחיורו, פירוש אז מביא רצה לישראל בחיורו. וזהו: 'אשרי מות שני בני כו', רצה לומר שיש חז ביד הצדיק שיהיה אחרי מות, כלומר לבטל המיתה מאיזה אדם כמו שאומרים בני אדם על דבר התבטל אומרים שכבר אחר הדבר הוא שכל יהיה עוד' ואמר הכותב על ע"י דבר מה יוכל הצדיק לבטל ומפסיק 'בקרבת לפני ה', פירוש כ"ל על ידי שמתקברים לפני' ד' לעולמות עליונים. 'וימותו', רצה לומר הרי הוא אילו נתקיים הדין של מיתה ובאמת נמשך להם חיים על ידי הדין' עכ"ל(ק)

ובפרט אשר השבוע חל יומא הדילולא רבה דמר'ן וירשא דשלשילתא דהבא רביה'ק מראפשי'ן ז"ע, אשר במרום ילמד עליון זכות שתהא למשמרת שלום ונשאר ישועה וברכה, כידוע מה שזעק ופעל נכדו הגדול רבינו בעל האמרי נועם ז"ע בנוגע אמרינו: בפסוק (שמואל-ב א ג) **הנאבים והנעיימים וכו' ובמותם לא נפרדו מנשרים קלו.** היינו, כי בטבע הנשר לרחם על בניו, ויען כי ירא שלא יעלה החץ בבניו, יקח אותם על כנפיו מלמעלה, כי הוא פורח גבוה יותר מכל העופות, כמבואר במדרש, **והנה הצדיק גם הוא פטירתו אינו נפרד מזרועו ומן כל הגלולים אליו בחייו, וזהו 'במותם לא נפרדו'. אמנם, הגם שאנו יכול לקחת אותם על כנפיו רק כמה תחתיו כי הוא מנתבא למעלה רשע, עכ"ז מגין עליהם מחמת כי 'מנשרים קלו', כי הוא פורח מלמעלה מאוד, אשר שם אין פגע רע אף להטובים תחתיו ואינו רא משום חץ כמו הנשר, והוא למחסה ולמסתור להגין בעדנו לבל טובו. כי יעורנו השי"ת להיושע בדבר ישועה ורחמים.**

עובד דבדיחותא מסופר ש שני חסידים 'משכילים' מהאריות שבחבורת חב"ד אשר ישבו בשיחת מרעים וליבנו את פרשת מאסרו של האדמו"ר הזקן ז"ע, ותחת השיחים ביאר אחד לבן שיחו הרי שהסוהרים היו גבורה דקלי' והשופטים היו מידה אחת דקליפה כו' וכו'. וישאל אחד מאת רעהו 'למה לא אמרת בפשטות - שהיה סוהר ושופט ומלשינים וכו' / ויען לו עמיתו, 'הרי צריך לקרב במקצת הדבר אל השכל' ...

אמרה זו אכן נאמרת בדרך צחות, אבל יש בה הרבה מהאמת, וכך היה דרכם של חסידים ואנשי מעשה, ללמוד כל דבר ולהבין מה ה' אליך שואל מעמך, ואין שום מקרה בעולם ובוודאי כל דבר שהיה והוהו בעולם היה הוא בהשגחה פרטית מיוחדת בעולם-שנה-נפש, דהיינו במקום המיוחד שהוא קורה ובזמן מיוחד ובאנשים אלו דייקא, ויש חצרות שדברו על זה ביתר שאת (נדבומת חב"ד, שעשו עסק גדול מדברים כ"ל) ויש מקומות שלא הרחיבו בדיבור אבל עדיין יחדו לה מקום בקצירת האומר כדרכם בקודש ונהרא ונהרא ופוטריה.

בזמנים כאלו בוודאי שומה עלינו, מעיקרא דינא להתבונן על מה עשה ה' ככה, כמבואר ברמב"ם וכאשר כבר עוררו בזה גדולי ישראל ומאורי הדור, ואכן נמנעו מלהארות בצבעו לומר כזה ראה אלקדש, של אי תנוי יודע ע"מ מה ואין לנו לא חוזה ולא נביא ולא מנהל, אבל עדיין נלקט שם ספרים וסופרים ומהם ניקח לעבוד את ה' בשמחה וטובט לבב, כבריאות השלימות אכיה"ר.

בין אדם לחבירו. הנה המחלה המתפשטת הזה יש בה הרבה מתסמיני המצורע אשר הוציא שם רע על חבירו ואשר על כן, בדרך ישב - מחוץ למחנה מושבו - ועל שפם כידוע וכו' וע"כ עוררו גדולי' בענין לשה"ר וכל ענין ה'נהגו כבוד זה' וקפצו שם הזמן גרמא בימי ספירת העומר והפרשיות וספירי בהם תירגם-זמורה, וכבר באנו מה שדרש הרב רביה"ק בעל העטרת ישועה ז"ע, בזמנו, אשר עצם הדבר אשר המחלה עוברת מאדם בא להורות לנו להרבות בחיבה ורעות בין אדם לחבירו והדברים עתיקים.

ג. אמונה. עוד מתסמיני המחלה שהוא מתיישב על דרכי הנשימה ה"ר, גם ה' נוכל ללמוד יסוד גדול מעשה הר' שהיה בימי חסידים רבי יהושע בעלזא ז"ע, אשר כידוע בדורו תפס מקום גדול ההשכלה והאפיקורסות (וכאשר תחתיה נע"ה העניין בספרי רביה"ק עטרת ואמרי נועם, וכבר הרחבנו בהם בעבר), ופעם אחד חזק דומן לפניו את מראשי המשכילים האפיקורסים, וכאשר דיבר עמו הרה"ק הרי שכיסה את פיו בידיו כמי שנוהר שלא יבוא מעליו ח"ו ברוק או מהבל פיו של הרשע ... וישאלוהו לפשר מעשהו, ביאר בקדושה: הרי ידוע עימי מצוות עשה חם כנגד רמי' אכיריכם, והנה נגד ה'ריאה' מכוון מצוות אמונה, ועל כן אנו רואים שבדעות ידוע שרמי' מצוות עשה חם כנגד רמי' אכיריכם, והנה נגד כוזבות הרי שמתדבק אחד מהשני באופן מהיר רח"ל כמו שמחלות הריאה עוברים ל"ע במהירות מאחד למשנהו, וע"כ עשיתי ידי על פי לבל אדבק ח"ו ממחלת האפיקורסות

רבינו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע (י"א אייר (תקפ"ז)

צדיקים ויודיע ח"ן שנוכחו שם הבינו לעומקם כי רבי הוא. בין הדברים הכריז רבינו: 'על דעת כל הצדיקים, ישלח נא הש"ת רפואה שלימה לפלוני בן פלוני, בן זכר לאלמוני, בת לפלוני, ולפלוני יולדו תאומים...'. הקהל, שסבורים היו כי גם המה דברי בדחנות, כביכול עושה עצמו כבעל מופת, בשחוק, היו צוחקים בקול לשמע הדברים. ואולם, כעבור תקופה נושעו כל אלו שפירש רבינו בשמותיהם, ולא נפל מדבריו ארצה.

יעזור ויגן ויושיע

סיפור רפואה נוסף מובא שם ב"ג אורות' (מערכת רבינו, בשם הנה"צ רבי מנחם מענדל וואלדמאן זצ"ל דומ"ץ קלאסנא-וועליטשקא), מעשה שהיה בהרה"ק רבי ישראל דוב בער מראפשיץ זצ"ל בעל 'בדיד הזהב', שנמנה עם הצדיקים שהאירו פני המזרח בצל הקודש שבראפשיץ, וזה לשונו:

"פעם היה לו לבעל 'בדיד הזהב' צעעים באצבעות רגלו, וכדי שלא ידרסו אנשים על פצעיו הכואבות, קבע מקומו בבית המדרש מאחורי התנור. בסוף תפילת המוסף, רץ יהודי אחד ועבר שם שלא במתכוון על רגלו הכואבת, ונפל מתעלף מרוב יסורים. אבל האיש הלך הלאה ולא הבחין שנתעלף, וגם שאר האנשים לא ראו מה שקרה מאחורי התנור. רבינו, שעמד אז לפני התיבה ואמר 'אנעים זמירות' הריגש בדבר, ועזב מיד את מקומו ופנה במהירות לאחורי התנור להעמידו על רגליו, ומיד הורה לו שילך לקדש על י"ש, כמנהג בית ראפשיץ, ובוה הציל את נפשו".

השנה, לנוכח המגיפה הקשה השוררת בעולם, כנראה לא יזכו חסידים לפקוד את ציונו המצוינת של קודש הקדשים במקום מנוחת כבודו בבית העלמין שבעיר לאנאהוט - פולין. אולם, רבינו הקדוש בוודאי ממקום שבתו בגן עדן ישיגח ביומא דהילולא דיליה, ועיניו ישיט לנטות בארץ, לראות בעם השוכב על דרך, וישפיע לנו תקומה ורפואה, גם כשדרכי ציונו אבלות מבלי בעי מועד. כי כן היה מרגלא בעומיה לומר: "מתפלל אני בכל עת, שלא יבואו חסידים אלי עם פתקאות בקשה, אלא שעוד בטרם יכונן צעדיהם לבוא אלי, יוושעו בדברי ישועה

פינו, גם בעת שאנו משוחחים שיחה בעלמא, שיחה כל שיח נותן פירות וממשיך ישועה, גם ללא תפילה ותחנונים.

אכן כמסית לפי תומו 'קום על רגליך' - המשיך רבינו ישועה שכה.

עד כאן על פי המסופר בספר "אורות", משמו של הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל. גירסא אחרת לסיפור זה היה מספר הרה"ק רבי יקותיאל יהודא מצאנז קלויזענבורג זצ"ל בעל 'שפע חיים', שכן קיבל איש מפי איש עד לדודו-זקנו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע. על פי גירסא זו אירע הדבר כאשר עשה רבינו את דרכו לעיר סטאבניץ, לרגל שמחת נישואי נכדו הרה"ק רבי מנחם מענדל מגלאנוב זי"ע עב"ג בתו של הרה"ק רבי מאיר הלוי מאפטא זי"ע בעל 'אור לשמים', שכינה בימים ההם כרבה של סטאבניץ. והיה זה האור לשמים' שינען לאחד מחסידיו שהיה משותק רבות בשנים, שישכיב עצמו על הדרך המובילה לחופה.

והיה כאשר צעד רבינו אל החופה, באותה שעה רוממה של שמחת בית צדיקים, הבחין באיש השוכב, וכסבור היה שלשמח את החתן והכלה הוא מבקש, הכה בו רבינו מכה של חיבה במטהו ובפנים מאירות מחיך קרא לו: "נו! אנטלויך פון דאנעט!" (- נו! ברח מאן!). אז נתרגש האיש, קם על רגליו ונס אל תוך הקהל. הריגש רבינו בהמולה שנעשתה שם, ופנה למחוטנו רבי מאיר'ל: "מחוחו, מה הרעש?", סיפר לו הצדיק במה דברים אמורים. לאחר החתונה הסגיר רבינו את עצמו למשך שלושה ימים, בענוותנותו כי רבה.

לפי גירסא שלישית אירע הדבר בשוכו של רבינו מהחתונה הגדולה באוסטילא. שמחת נישואי נכדו של הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע בעל 'אוהב ישראל', שהיתה חתונה גדולה ומפורסמת בעולם החסידות.

ישלח דברו וירפאם

אגב יש לציין, כי באותה חתונה באוסטילא שימש רבינו כ'בדחנא דמלכא', כשעמד לומר דברי בדחנות, וכדרכו בקודש הסתיר תחת לשונו דברים העומדים ברומם של עולם, שק

כל שיח תדשא ותושיע

על אם הדרך בואכה ירוסלב, על גשר צר, עשוי עץ, שכב היהודי ועיניו לשמים.

מאז הגיעה השמועה על בואו של הצדיק בגבולה, המתה העיירה רגש תשואות, ופני יהודיה הוארו באור יקרות. בשעה היעודה עמדו כולם הכן בשיפוליה, ועיניהם נשואות בערגה לחזות בנועם פניו של הצדיק, וליהנות מזיוו.

על אותו גשר צר, שעליו עתיד הצדיק לעשות את דרכו, השכיבו אנשי העיר את האיש, בעצתם של חסידים ואנשי מעשה. זה שנים רבות מאז חלה בשיתוק נורא, ורחמנא לישזבן, וכבר בא אל בתיהם של כל הרופאים המומחים, אלא שאף אחד מהם לא היה לאל יודו להושיע. כעת, בבואו של הצדיק מעירו ראפשיץ לבקר בסביבת מגוריו, יעצו לו ותיקי החסידים שבשיעור, שישכב על מקום מעברו של הצדיק, כדי שיראנו ויכמרו רחמיו עליו, לבקש עליו רחמים לפני רופא כל בשר ומפילא לעשות. שישלח לו מהרה רפואה שלימה מן השמים, למ"ח אבריו וחס"ה גידיו.

ויהי כאשר עלה רבינו על הגשר והבחין באיש השוכב שם, כסבור היה כי איש חסר-דעה הוא, ששוכב על הארץ כדי להפריע לאנשים לעבור. הרים אפוא את מטהו לעברו וקרא: 'די שטעלעסט דין אויף? אז נישט געב איך דיר מיט'ן שטעקן! (-) התקום על רגליך? ולא, אכבדך עם המקל!...

באותו רגע נודעו האיש, קם על רגליו, ורץ אל ביתו. מכאן ואילך התחזק והתרפא והיתה לו שמחת עולם.

משנודע הדבר לרבינו, התבודד עצמו במעונו למשך שלושת ימים. לרוב ענוותנותו הנבייש מפרסום המעשה הנורא שהכה גלים בכל הסביבה, על כי המשיך רפואה לחולה, מבלי שיידע כלל מראש כי חולה הוא וכי זקוק הוא לישועה.

הוא אשר דיבר רבינו בקדשו לעת ההקפות עם ארבעת המינים סביב לבימה עם ספרי התורה, ביום המסוגל 'הושענא רבא', כדרכו בקודש לדבר בין הקפה להקפה דברות קודש מלהבות אש, היה מפרש את הפיוט 'הושע' נא כל שיח תדשא ותושיע' - שאנו מבקשים מאת מלך שומע תפילה שיהיו לרצון אמרי

עטרות של שבליים פלאות ופירפאות

טבילה במקוה - בתקופת מגיפה

הַשְׁכּוּ אִתְּם בְּתוֹךְ טוֹמְאֵתְם (טז, טז).

וברש"י: 'אפילו כשהם טמאים שכינה עמהם'.

שנים ספורות לאחר עליית החסידים הגדולה לארץ הקודש, בראשות הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעפסק זי"ע ושאר צדיקי עולם, פרצה מגיפה קשה בעיר מגורם - טבריה, שהשתוללה בימים שבין פורים לחג השבועות, עד שמסוכן היה מאד לצאת לרחובה של עיר. הרה"ק מוויטעפסק ואחוזת מרעהו הסתגרו בתוך בית מדרשו (שעמד עד היום על מבנו בטבריה), כשהוא מורה לחסידיו לבל יצאו איש מפתח בית המדרש עד חלוף המגיפה.

חסיד אחד היה, שהתחכם על דעת רבו, ו'התגנב' לטבול במקוה, שהיתה סגורה. לא ארכו הימים והלה נפטר ר"ל, כשכולם סבורים כי דבק בו הנגיף המשתולל. אלא שהרה"ק מוויטעפסק אמר להם: דעו לכם נאמנה! כי לא מהמגיפה נפטר, אלא משום שנענש מן השמים, על שלא האמין בכך שהקב"ה נמצא עם האדם בכל עת ובכל מצב, גם כשלא טבל במקוה, הוא לא האמין ב'השוכן איתם בתוך טומאתם' - 'אפילו כשהם טמאים שכינה עמהם'...

מוסיף עוד, שדודו הרה"ק רבי צבי הירש מדיזיטשוב זי"ע אמר לו: 'אייזיק בני, הידעת, כשהייתי בן ארבעים, עדיין הייתי מפחד האם אפשר אני עדיין מקליפות נגה'...

שתהא כפרה - רק אחת בשנה

וְהִיתָה זֹאת לְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מִקַּל חֲטָאֵתְם אֶחַת בְּשָׁנָה וְגו' (טז, לד).

בספר 'עולמו של אבא' (ירושלים תש"ס) מספר המחבר הרה"ג ר' אשר אנשיל יהודה מליער זצ"ל:

"בעת פטירתו של הצדיק מליסקא (הרה"ק בעל 'טל חיים' זי"ע), התאספו כל רבני האזור, כדי לספוד לו. גם אני השתתפתי בלוויה. ראשון הספדנים היה הרב הגאון ר' יצחק גליק מטאלטשאווא זצ"ל שאמר: 'חז"ל אמרו, כי יסורין מכפרין עוונותיו של אדם ומיתת צדיקים מכפרת ויום הכיפורים מכפר, לכן אנו מתפללים ומבקשים מאת ה' ואומרים 'והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל אחת בשנה', כלומר, די לנו בכפרה של אחת בשנה - ביום הכיפורים, ואנו מוותרים על כפרות אחרות'...